

2 Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ruscorpora.ru/> – Дата доступа : 03.01.2026.

3 Словарь русских народных говоров / Ин-т русского языка АН СССР. – вып. 8 : Дер-ерепениться. – Ленинград : Наука, Ленингр. отд-е, 1972. – 370 с.

4 Руска-беларускі анлайн-слоўнік [Электронный ресурс] // Скарнік : беларускі энцыклапедычна-слоўнікавы партал. – Режим доступа : <https://www.skarnik.by/rusbel/66259>. – Дата доступа : 04.01.2026.

5 Online etymology dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.etymonline.com/word/welcome>. – Дата доступа : 04.01.2026.

6 Бирих, А. К. Словарь русской фразеологии : Историко-этимологический справочник / А. К. Бирих, В. М. Мокиенко, Л. И. Степанова ; С.-Петербург. гос. ун-т. – СПб. : Фолио-пресс, 1998. – 700 с.

7 Словарь русского языка : в 4 т. / Ин-т рус. яз. АН СССР ; гл. ред. А. П. Евгеньева. – 3-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1985–1989. – Т. III : П–Р. – 1987. – 752 с.

8 Срезневский, И. И. Словарь древнерусского языка : в 3 т. / И. И. Срезневский. – Ре-принтное изд-е. – Т. I. – Ч. I. : А–Д. – М. : Книга, 1989. – 806 стб.

9 Словарь русского языка XI–XVII вв / Ин-т рус. яз. АН СССР; редкол.: С. Г. Бархударов (отв. ред. и др.). – М. : Наука, 1975–н.вр. – Вып. 4 : Г–Д / сост. Н. Б. Бахилина, Г. А. Богатова, Г. П. Смолицкая [и др.]. – 1977. – 403 с.

The article analyzes the features of the origin, semantics, and functioning of the stable expression “welcome”. It examines the contexts presented in lexicographic sources and the National Corpus of the Russian Language. The article concludes that the features of the stereotypical formula are genetically determined.

УДК 81'367:398.838(=161.3)

Н. П. ЦІМАШЭНКА

*(г. Гомель, УА “Гомельскі дзяржаўны
медыцынскі ўніверсітэт”)*

УЖЫВАННЕ ПАРАЎНАЛЬНЫХ КАНСТРУКЦЫЙ У БЕЛАРУСКІХ НАРОДНЫХ ПЕСНЯХ ПРА КАХАННЕ

У артыкуле аўтар разглядае рэалізацыю параўнальных канструкцый у тэкстах беларускіх народных песень пра каханне. Параўнальныя канструкцыі характарызуюцца на марфалагічным і сінтаксічным узроўнях. Аўтар дэманструе спалучэнне марфалагічнага і сінтаксічнага спосабаў перадачы параўнальнага значэння; падкрэслівае ролю кампаратываў у мове фальклорных тэкстаў.

Беларуская народная песня ўяўляе сабой фальклорна-паэтычны твор, які выконваецца на агульнавядомы матыў і перадаецца ад пакалення да пакалення. Песня з даўніх часоў суправаджае чалавека ў розных жыццёвых абставінах – як у вясёлых, станоўчых, так і ў сумных, адмоўных. Беларуская народная песня як жанр фарміравалася стагоддзямі. За гэты час у ёй адлюстраваліся эстэтычныя і маральныя ідэалы жыцця нашага народа. Таму нацыянальная песня выконвае дзве асноўныя функцыі: садзейнічае фарміраванню ідэйна-маральных якасцей і забяспечвае эстэтычныя патрэбы людзей. Кампазіцыя і вобразна-паэтычныя сродкі робяць беларускую народную песню самабытнай і асаблівай з’явай у беларускай культуры. Шматграннасць і шырокі спектр праблем і тэм, якія ўздымаюцца ў песнях, падкрэсліваюць гэтую самабытнасць і непаўторнасць. У песенных тэкстах адлюстраваны актуальныя сітуацыі

з грамадскага-палітычнага, сацыяльна-бытавога народнага жыцця. Адсюль і падзел песень на тэматычныя групы, адной з якіх з’яўляецца тэма кахання, актуальная ва ўсе часы. Беларускі народ не стаў выключэннем і тэме кахання прысвяціў шэраг песень, галоўнымі героямі якіх выступаюць хлопец і дзяўчына.

Песні пра каханне вылучаюцца выключным багаццем і разнастайнасцю зместу, а вобразы хлопца і дзяўчыны, створаныя народнымі думамі, уражваюць шырынёй мастацкага адлюстравання і глыбінёй падачы. Унутраны свет герояў, іх перажыванні, учынкі перадаюцца ў песенных тэкстах па-асабліваму сімвалічна, з выкарыстаннем разнастайных сродкаў выразнасці, адным з якіх выступае параўнанне, што паказвае сутнасць аднаго прадмета, з’явы, паняцця праз супастаўленне яго з падобнымі іншымі. У кампаратыўнай канструкцыі ўзаемадзеіваюць абедзве часткі супастаўлення: тое, што параўноўваецца, і тое, з чым параўноўваецца. Параўнанне – гэта яркі вобразны сродак, які дапамагае зрабіць паэтычны малюнак яскравым, зрокава наглядным: *Яе лічка, як бруснічка, / А сама малада, як ягада* [1, с. 291]; *Былі вочачкі, як у совачкі, / Сталі, як у рыбкі* [1, с. 296]; *А мы любіліся, / Як ластаўкі ў стрэсе, / Цяпер разышліся, / Як сцежанькі ў лесе* [1, с. 311]; *Леней табе, дзеўка, будзе, / Як у роднай мамы* [1, с. 326]. У даным артыкуле наша ўвага будзе скіравана на параўнальныя канструкцыі, якія прадстаўлены ў песенных тэкстах пра каханне.

Тыповай формай выкарыстання параўнанняў у тэкстах беларускіх народных песень пра каханне з’яўляюцца канструкцыі, якія ўводзяцца ў тэкст пры дапамозе параўнальнага злучніка *як*. Гэта могуць быць розныя па сваёй структуры пабудовы:

1) параўнанні-словы: *Казак за ёю / Так, як за сваёю* [1, с. 66]; *Мамка ж мая / Старэнькая, / Як галубка, / Сівенькая* [1, с. 142]; *Толькі гарох пры дарозе, / Як трава зелянее* [1, с. 121]; *А ля яго малодачак – / Як мак зацвітае* [1, с. 146]; *Дай, божа, мне долечку харошую, / Свякровачку, як мамачку, / А свёкарку, як татачку, / А дзевежку, як братачку, / А залвіцу, як сястрыцу, / А мілога, як я сама* [1, с. 146]; *Паішуйкай сабе дзяўчыну, / Як ты сам, як ты сам!* [1, с. 152]; *Дробны пташачкі, як мурашачкі, / Па дарожачцы скачуць* [1, с. 166]; *А пад той бярозай плача дзеўца, як роза* [1, с. 168]; *Ён маё сэрданька, як ножыкам кроіць* [1, с. 225];

2) параўнальныя звароты: *Ой, зыдзі, зыдзі, ясны мясяцу / Як млыновае кола* [1, с. 119]; *Да таго я хмурна, што не даў бог долі, / Што не даў бог долі, як маёй радзіме* [1, с. 136]; *Збудуй мне хоць з лебяды, / А ў чужую не вядзі, / Бо чужая такая, / Як свякроўка ліхая* [1, с. 151]; *Няма цветку сінейшага, як цвет васілёчак, / Няма друга вярнейшага, як мілы дружочак* [1, с. 168]; *Парадзь, парадзь, дзяўчыначка, / Як родная маці, / Ці мне цяпер жаніціся, / Ці восені ждаці?* [1, с. 216]; *Ой, гора, гора / Таму нежанатаму, / Як таму гаршчэчку / Шчарбатаму* [1, с. 227];

3) даданыя параўнальныя часткі складанага сказа (як поўныя па сваёй структуры, так і няпоўныя): *Я у мамкі расла, / Гадавалася, / Як вішэнька ў саду / Красавалася* [1, с. 47]; *Ты ў мяне пасяг сама, як на небе зара* [1, с. 153]; *Хаджу, блуджу, хаджу-блуджу, / Як то сонца ў крузе* [1, с. 157]; *Багатырка багатая, / Яна вельмі пышна, / А бедная сіраточка, / Як у садзе вішня* [1, с. 157]; *Не аддай мяне, маці, за старога, – / З старым ночку начаваці, / Як за гнілой калодай паляжасці* [1, с. 173]; *Ты аддай мяне, маці, за раўнога, – / З роўным ночку начаваці, / Як салавейку ў садочку ішчабятаці* [1, с. 173]; *Як каменю цяжэнька каціцца, / Так мне, маладзе, са старым жаніцца* [1, с. 173]; *Сокал мой ясны, малойчык пракрасны, / Згордзіўся ты мною, як вецер гарою, / Як туман далінаю, як сонца калінаю* [1, с. 187]; *А каб жа ты, мой малойчык, / Тады ажаніўся, / Як у полі пры дарозе / Сухі дуб развіўся* [1, с. 176]; *Ой, каб табе, маці, / Так цяжка ўміраці, / Як мне із канём / Цяжка размаўляці* [1, с. 223];

4) параўнанні ў складзе выказніка: *Мая дочка Ганулечка – / Як розавы цвет* [1, с. 85]; *Адзін конік як лебедзь бяленькі, / Другі конік, другі конік як голуб сівенькі* [1, с. 107]; *Трэці конік як воран чарненькі, / Трэці конік, трэці конік як воран чарненькі* [1, с. 107]; *Мая доля, / Як макау цвет* [1, с. 143]. У параўнальных канструкцыях такога тыпу злучнік *як* выступае ў ролі часціцы.

Што датычыцца іншых, больш рэдкіх, бяззлучнікавых структурных тыпаў параўнання, то яны “рэпрэзентуюць розныя ўзроўні моўнай сістэмы (лексічны, марфалагічны, сінтаксічны,

словаўтваральны), адрозніваюцца сродкамі выражэння параўнальнай семантыкі, сумяшчаюць рысы параўнання і метафары і г. д.” [2, с. 1]. У мове беларускіх народных песень пра каханне такога тыпу параўнанні прадстаўлены наступнымі бяззлучнікавымі канструкцыямі:

1) лексемы ў форме ступені параўнання (якасныя прыметнікі, прыслоўі, безасабова-прэдыкатыўныя словы): *Мусіў казак да дзяўчыны **Бліжай** прыкаціцца* [1, с. 85]; *Харош-прыгож удовін сын, / Мой міленькі **лепшы*** [1, с. 145]; *Лёгка, лёгка пярсеёнак каціці, / Яшчэ **лягчэй** за малайцом жыці* [1, с. 176]; *У маёй таварышкі / Лічка **красівейшае**, / Лічка **красівейшае**, / Кашулька **танейшая*** [1, с. 282];

2) лексемы ў форме ступені параўнання ў спалучэнні з родным склонам: *Ёсць у мяне зелле / **Ніжай пералазу**, / Як дам табе напііся, – Пакінеш адразу* [1, с. 118]; *Ой, зрабілі лодачку **лепей карабля*** [1, с. 148]; *Шырокі ліст на каліне, на каліне, / **Шырэй таго, шырэй таго** на дубочку* [1, с. 306];

3) лексемы ў форме ступені параўнання ў спалучэнні з вінавальным склонам з прыназоўнікам *за*: *Ёсць у мяне мілая **лепша за цябе*** [1, с. 272];

4) параўнальныя канструкцыі ў форме творнага склона: ***Белым канём** поле пераеду, / **Сівым канём, сівым канём** за мора даеду* [1, с. 108]; *Цвіці ж, мая горкая доля, / **Рознымі цвятмі*** [1, с. 139]; *Калі ў агні ты згарэла – ляці **папальцом**, / Калі ў вадзе патанула – ляжы **камянцом*** [1, с. 143]; *Перад табою **лісцем** сцялюся* [1, с. 176];

5) так званае “скрытае” параўнанне, якое выражаецца праз супастаўленне: *Адзін любіць хусткі дарыць, / А другі сукеначку, / Адзін любіць, мёд-віно носіць, / А другі гарэлачку* [1, с. 79]; *Два галубкі воду пілі, / А два калацілі* [1, с. 120]; *Два галубкі воду пілі, / А два купаліся* [1, с. 120]; *От мая радзіма багатая і шчаслівая, / А я, дзяўчыненька, надта нешчасліва* [1, с. 136]; *Ты багаты, я бедна* [1, с. 154]; *Ты – багаты, а я – бедна* [1, с. 158]; *Ты вялікі, я малая, / Не сойдземся з табою* [1, с. 159];

б) параўнанне, якое перадаецца з дапамогай дзеяслова, што паказвае на падабенства або адрозненне: *Мне, гаротніцы, дзень белы / **Чорнай ноччу здаўся*** [1, с. 285].

Кампаратыўнае значэнне ўзмацняецца, калі ў адным сказе прысутнічаюць бяззлучнікавае і злучнікавае параўнанні, прадстаўленыя ступенню параўнання і даданай параўнальнай часткай са злучнікам *чым* (ніж): ***Лепш** у татулькі / **Горы капаці**, / **Чым з благім мужам** / **Век гараваці*** [1, с. 179]; ***Лепей** мне ў таткі, **чым мне з нялюбым** / **Увесь век жыці і гараваці*** [1, с. 180]; ***Лепей** буду, **лепей** буду / **Горанькі капаці**, / **Ніж з нямілым, з нехарошым** / **Сесці размаўляці*** [1, с. 180]; ***Лепш** я буду ў моры пясок есці, / **Ніж з нялюбым за столікам сесці*** [1, с. 182]; ***Лепш хадзіці басяком**, / **Ніж любіцца з дураком** / **Непанятлівым*** [1, с. 183]. Гэта так званае спалучэнне марфалагічнага і сінтаксічнага спосабаў перадачы параўнальнага значэння. Сказы такога тыпу часта называюць складанымі параўнальнымі канструкцыямі.

Прааналізаваны матэрыял дазваляе зрабіць наступныя вынікі: у мове беларускіх народных песень пра каханне самымі тыповымі формамі перадачы параўнальнага значэння з’яўляюцца злучнікавыя сінтаксічныя канструкцыі, суадносныя са словазлучэннем і даданай параўнальнай часткай. Сярод усіх параўнальных злучнікаў у песенных тэкстах гэтага тыпу прадстаўлены злучнік *як*.

Такім чынам, параўнальныя канструкцыі з’яўляюцца адным з самых распаўсюджаных моўных сродкаў выразнасці і адыгрываюць важную ролю пры апісанні, адзнацы прадметаў і з’яў. У песнях параўнальныя канструкцыі ўжываюцца для стварэння вобразаў, узмацнення выразнасці і надання эмацыянальнай афарбоўкі тэксту. Яны дапамагаюць слухачу лепш зразумець пачуцці, думкі і перажыванні лірычнага героя, а таксама ствараюць больш яркую і запамінальную карціну.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1 Песні пра каханне / пад рэд. А. С. Фядосіка, Г. І. Цітовіча. – Мінск : Навука і тэхніка, 1978. – 616 с.

2 Крылова, М. Н. Сравнительные конструкции как предмет изучения в средней школе // Филология и литературоведение. 2014. № 7 [Электронный ресурс]. URL: <https://philology.snauka.ru/2014/07/850> (дата обращения: 03.06.2025).

In the article the author examines the implementation of comparative constructions in the texts of Belarusian folk songs about love. Comparative constructions are characterized at the morphological and syntactic level. The author demonstrates a combination of morphological and syntactic ways of conveying comparative meaning; emphasizes the role of comparatives in the language of folklore texts.

УДК 821.161.1-312.2-343.4*Н.В.Веселовская

С. Б. ЦЫБАКОВА

(г. Гомель, УО «Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины»)

ЖАНРОВАЯ СПЕЦИФИКА СКАЗОЧНОЙ ПОВЕСТИ Н. В. ВЕСЕЛОВСКОЙ «СТРАНСТВИЯ К СОЛНЦУ»

Выявляются такие особенности структуры сказочной повести Н. В. Веселовской «Странствия к солнцу», как проблематика, художественный мир и его пространственно-временная организация, мотивы пути, испытания, превращения. Вышеназванные особенности рассматриваются в контексте творчества православного писателя-педагога. Устанавливается, что хронотоп произведения, совмещающий в себе современную реальность, историческое прошлое с вымыслом, обусловлен основной задачей автора – раскрытием комплекса актуальных проблем современного общества и выражением православно-христианских представлений о Боге и человеке, Ангелах, магии, добре и зле.

«Странствия к солнцу» – одно из произведений современного российского православного писателя и педагога Н. В. Веселовской, представляющее собой с точки зрения жанровой принадлежности сказочную повесть – устойчивую в прозе для детей первых десятилетий XXI века жанрово-структурную модификацию литературной сказки, актуализация которой прослеживается в творчестве ряда православных писателей (Н. В. Блохин «Бабушкины стекла», И. С. Роголёва «Разноцветные дни», Т. В. Шипошина «Страна Грёз и меч истины» и др.).

Жанровая и художественная специфика современной православной сказки и ее разновидностей, в частности сказочной повести, относится к числу актуальных вопросов современной жанрологии. Цель статьи – выявление своеобразия произведения «Странствия к солнцу» как православной сказочной повести в контексте творчества Н. В. Веселовской.

С проблемно-тематической точки зрения данная сказочная повесть тесно связано со многими повестями и рассказами писателя-педагога, в которых акцентируются проблемы сохранения национально-исторической памяти, героико-патриотической преемственности поколений, духовно-нравственного воспитания детей на основе традиций Православия в современном обществе («Две Елены», «Дима Куликов и Куликовская битва», цикл рассказов, изданный в серии «Азы православия для детей» («Выбор», «Корзинка с фруктами», «Каждый человек», «Приглашение» и др.). Затрагивается в сказочной повести «Странствия к солнцу» характерная для творчества Н. В. Веселовской антиокультурная проблематика (серия повестей «Три кольца, или Тест на устойчивость», «Древний клад, или Избранная жертва», «Дети индиго, или Время “лунного бэби”», «Маргарита и ее мастер» и др.). Обращает на себя внимание и устойчивая система персонажей. Герои «Странствия к солнцу» – современные москвичи, выступающие персонажами сказочных повестей из книги «Сокровища» (школьники Ксюша,